

Zkušenosti s finanční gramotností v praxi- pomoc občanům i ekonomice

Od roku 2007 se zabýváme výukou finanční gramotnosti, počínaje žáky středních škol a konče seniory. Máme proškoleny několik tisíc občanů v oblasti základů finanční gramotnosti a několik set lektorů finanční gramotnosti.

O teorii finanční gramotnosti Vám zde řeklo mnoho moudřejších a vzdělanějších řečníků, tedy teorii zcela vynechám. Kdo má zájem o komplexní teorii, tomu doporučuji Slabikář finanční gramotnosti, který je povinným minimem každého kvalitního lektora finanční gramotnosti. Slabikář právě vyšel v nákladu 5.000 výtisků, o Slabikáři zde bude hovořit můj kolega v další části workshopu.

Těm, kteří nechtějí být lektory, ale zajímá je, jak snadno se lze stát předluženým a jak obtížně se člověk oddlužuje, je určena kniha Lucie Vrbkové „Už nikdy dlužníkem“. Tuto knihu mnozí z Vás velmi dobře znáte, protože je používána při výuce finanční gramotnosti stejně nejen na učilištích, ale i na Vysoké škole ekonomické v Praze. Je to v praktická případová studie. O druhé vydání této knihy byl takový zájem, že nyní je v tisku již třetí vydání v počtu 35.000 výtisků.

Základní otázkou však je, proč je potřeba postupovat složitý a mnohdy bolestivý proces oddlužení, který pouze řeší důsledky předlužení. Důvodů je více např. příliš intenzivní až agresivní reklama na různé úvěry. Na reklamu na všechny typy úvěrů a půjček se např. pouze v roce 2008 vydalo 1,2 miliardy korun. Dalším důvodem je zvyšující se náročnost českých spotřebitelů, kteří právě pod vlivem reklamy a prostředí akceptovali konzumní způsob života. Na tento způsob života však nebyli připraveni ani výchovou ani vzděláním (viz. výzkum STEM pro Ministerstvo financí České republiky). Za hlavní důvod předlužování lze však označit chybějící prevenci, tj. chybějící vzdělání ve finanční gramotnosti.

Na konci roku 2007 vstoupilo do vzdělávání finanční gramotnosti Ministerstvo práce a sociálních věcí, které nárokovalo u společnosti COFET, a.s. vytvoření systému vzdělávání finanční gramotnosti pro cílovou skupinu dlouhodobě nezaměstnaných, která je nejvíce ohrožena předlužením a následným sociálním vyloučením.

V té době společnost COFET, a.s. realizovala špičkový pilotní projekt MPSV „Dost dobrá šance“ na ověření nového systému pro řešení dlouhodobé nezaměstnanosti v oblastech nejvíce postižených nezaměstnaností, tj. Ostravsko a Mostecko. Základním výstupem z tohoto projektu byl naplňovaný indikátor zaměstnat více než 1.000 dlouhodobě nezaměstnaných a to do existujících pracovních míst. Projekt osvědčil správnost řešení tím, že bylo zaměstnáno 1.162 klientů a prokázal trvalou udržitelnost, když po 4 měsících počet zaměstnaných neklesl na obvyklou polovinu, či méně, ale naopak se zvýšil až na 1.368 zaměstnaných. Projekt „Dost dobrá šance“ ale současně ukázal, že mnoho dlouhodobě nezaměstnaných je trvale nezaměstnatelných. Nezaměstnatelných z důvodu

předlužení, následných exekucí, končících často sociálním vyloučením. Při školení nezaměstnaných ve finanční gramotnosti se projevil tak velký zájem (a to nejen klientů projektu), že jsme museli realizovat další kurzy finanční gramotnosti nad rámec projektu .

MPSV proto na jaře 2008 vytvořilo 2 projekty vzdělávání finanční gramotnost a stalo se tak leaderem v realizaci finančního vzdělávání. Systémový projekt „Lektoři finanční gramotnosti“ měl vytvořit komplexní systém vzdělávání lektorů. Po ověření tohoto systému měl proškolit 350 lektorů z MPSV, úřadů práce, Hospodářské komory a neziskových organizací. Druhý projekt pro dlouhodobě nezaměstnané „Prevence předlužení a jak z předlužení“, kterým úspěšně- tj. složením zkoušek- prošlo 2.297 občanů Ostravska a Mostecká, prokázal správnost a účelnost řešení vzdělávání finanční gramotnosti jako základní prevenci narůstajícího problému předluženosti.

Ve finanční gramotnosti jsme museli začít učit občany základní věci- např.: „nepodepisujte všechno bez přečtení, spočítejte si, zda máte na splácení.“ atd. To, že to bylo úspěšné a začaly klesat snadné zisky různých společností, které kalkulovaly s neznalostí občanů a systémem „podepiš to tady a teď, takovou příležitost již nikdy mít nebudeš.....“, atd.“ , jsme poznali velice záhy. Již na počátku roku 2008 začaly útoky na finanční gramotnost i naši společnost. Tyto útoky vždy zintenzivní ve chvíli, kdy se nám podaří realizovat nějaká významnější akce finanční gramotnosti. Je nutno si uvědomit, že odhadovaný obrát v obchodech s půjčkami a úvěry 300- 600 miliard Kč není úplně zanedbatelný. Projekt na vytvoření systému vzdělávání finanční gramotnosti včetně pilotního proškolení lektorů ze státní správy, samosprávy a neziskových společností „Školení lektorů finanční gramotnosti“ byl proto MPSV zrušen- údajně pro nedostatek času na realizaci.

Veřejně prospěšná pomoc lidem, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením a to formou vzdělávání finanční gramotnosti, má však podporu odborníků zabývajících se sociální problematikou. I proto mohl být např. včera úspěšně ukončen rekvalifikační kurz lektorů finanční gramotnosti v Ostravě, kdy se z 12 nezaměstnaných vysokoškoláků, kteří mají další předpoklady, stali lektoři finanční gramotnosti. Tito lektoři tak doplnili tým 250 lektorů akreditovaných u MŠMT, MPSV a Ministerstva vnitra ČR a kteří budou moci dále šířit znalosti finanční gramotnosti.

Bez znalosti finanční gramotnosti je člověk v dnešní společnosti ztracen a prakticky bez šance na úspěšnou existenci. Pilotní proškolení finanční gramotností na státních úřadech, se sociálními pracovníky i na základních a středních školách ukázala zájem všech skupin občanů o finanční gramotnost a její význam pro každého občana. V poslední době již realizují finanční gramotnost některé krajské úřady, které mají k občanům a jejich problémům velmi blízko.

Finanční gramotnost realizuje kromě naší společnosti i nezisková společnost FINANČNÍ GRAMOTNOST,o.p.s., která např. realizovala školení základů finanční gramotnosti u významné německé společnosti. Při tom se ukázalo, že v jednom závodě této společnosti, která platí zaměstnancům řádně a dobře, připadá na 1400 zaměstnanců 800 nařízených exekucí. Tento zajímavý vzorek svědčí o tom, že informace o zahlcenosti soudů návrhy na exekuci nejsou poplašnou zprávou, ale varující realitou.

Předlužení občané, kteří se propadnou do chudoby mají přirozený sklon inklinovat k různým extrémistickým hnutím ať levicovým či pravicovým. Člověk, který díky předlužení ztratí zaměstnání, bydlení, rodinu, apod. časem již nemá co ztratit a stává se trvalou zátěží sociálního systému. Ostatně nařízené exekuce na dávky státní sociální péče jsou jasným dokladem toho, že ani tyto výdaje státu

nemusí být účelně vynakládány na skutečnou potřebnost občanů. Např. pouze v Ostravě bylo nařízeno za 1. pololetí roku 2008 22.200 exekucí. Sociální výdaje navíc jako mandatorní výdaje tíží ekonomiku každého státu, ale v době krize se stávají tou příslovečnou koulí, která táhne státní rozpočet ke dnu.

Finanční gramotnost je nezbytná pro všechny. To, že finanční gramotnost nejvíce chybí sociálně nejslabším, kteří jsou současně nejvíce ohroženou skupinou ostatně konstatoval 6.2.t.r. v Senátu Parlamentu ČR i eurokomisař pan Vladimír Špidla, který velmi kladně hodnotil naši činnost v oblasti vzdělávání finanční gramotnosti a současně také apeloval na rozšíření finanční gramotnosti plošně na všechny školy. Na tomto úkolu spolu s dalšími odborníky usilovně spolupracujeme. Proti tomu však vždy budou samozřejmě stát miliardové zisky společností poskytujících půjčky, apod. Chybějící vzdělání finanční gramotnosti je natolik zásadní problém společnosti, problém sociální i problém bezpečnostní, že by se měl stát prioritou každé vlády, protože se jedná nejen o mandatorní výdaje, ale i o zdravou společnost s minimem sociálně vyloučených, s minimem extremistů. Protože jak napsal Francois Villon: "...a vlky z lesů žene hlad".

Děkuji za pozornost.

Workshop Finanční gramotnost Masarykova univerzita Brno

18.6.2009